

Верховний
Суд

Імплементация практики ЄСПЛ у національну юрисдикцію

Віталій Уркевич
суддя Великої Палати Верховного Суду,
доктор юридичних наук, професор

4 травня 2026 року

Курс HELP «Критерії прийнятності заяв, поданих до ЄСПЛ»
місто Київ

Зміст:

1. Загальні аспекти імплементації практики ЄСПЛ
2. Консультативні висновки ЄСПЛ згідно з Протоколом № 16 до Конвенції
3. Перегляд Верховним Судом рішень національних судів на підставі рішення ЄСПЛ

Засадничі підходи ЄСПЛ

- «Суд звертає увагу на те, що Конвенція є живим інструментом (*living instrument*) і ...повинна тлумачитися з точки зору умов сьогодення».
- Принцип автономного тлумачення – це метод, за яким ЄСПЛ визначає зміст термінів Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод самостійно, незалежно від їхнього значення в національному праві. Це гарантує єдиний стандарт захисту прав у всіх державах, запобігаючи ситуаціям, коли країни звужують поняття (приміром, «кримінальне обвинувачення», «майно», «цивільні права») на власний розсуд.

Нормативні підстави застосування Конвенції та практики ЄСПЛ

- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколи до неї **ратифіковано Законом України від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР.**
- Згідно із статтею 17 **Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року № 3477-IV** суди застосовують при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та практику Суду **як джерело права.**
- Застосуванню підлягають, **як рішення Суду, ухвалені стосовно України, так і рішення, ухвалені стосовно інших держав.**
- Застосуванню підлягають як практика Суду, сформована у справах, в яких констатоване **порушення Конвенції**, так і у справах, за результатами розгляду яких Суд констатував **відсутність відповідного порушення.**

Мовні застереження щодо застосування Конвенції та практики ЄСПЛ

- Відповідно до статті 18 Закону для цілей посилання на текст Конвенції суди використовують **офіційний переклад Конвенції українською мовою**.
- У разі **відсутності перекладу рішення Суду**, зокрема рішень, ухвалених стосовно інших держав, **суд користується оригінальним текстом**.
- У разі виявлення мовної розбіжності між перекладом та оригінальним текстом **суд користується оригінальним текстом**.
- Для доступу до оригінального тексту рішення Суду доцільно послуговуватись **офіційною базою даних Суду – HUDOC – <https://hudoc.echr.coe.int/>**

Шерінг платформа ЄСПЛ

ECHR Knowledge Sharing platform (ECHR-KS)

<https://ks.echr.coe.int/en/web/echr-ks/>

Статті

Art. 1	Art. 2	Art. 3	Art. 4	Art. 5	Art. 6 Civ.
Art. 6 Crim.	Art. 7	Art. 8	Art. 9	Art. 10	Art. 11
Art. 12	Art. 13	Art. 14	Art. 15	Art. 17	Art. 18
Art. 34/35	Art. 46	Art. P. 1-1	Art. P. 2-1	Art. P. 3-1	Art. P. 2-4
Art. P. 3-4	Art. P. 4-4	Art. P. 1-7	Art. P. 2-7	Art. P. 4-7	

Переглянути всі Посібники з судової практики | Переглянути всі Ключові теми

Відібрані інструменти оновлення судової практики.

- Рішення та ухвали Великої Палати
- Справи на розгляді Великої Палати
- Міждержавні справи на стадії розгляду
- Запити на отримання консультативного висновку за Протоколом № 16
- Огляд судової практики
- Добірка ключових справ

Корисні матеріали

Відібрані матеріали судової практики загально-конвенційного значення.

- Травах Рéferatoires Конвенції +
- Щомісячний інформаційний бюлетень про судову практику +
- Підбірка книг та статей +
- Інформаційні довідки преси +

Корисні посилання

Посилання на відібрані вебсайти загально-

This website uses cookies. [Read our policy.](#)

Асерт

European Court of Human Rights
Cour européenne des droits de l'homme

Council of Europe | ECHR-KS | HUDOC

Українська

Головна | Статті | Наскрічні теми | Усі Посібники із судової практики | Усі Ключові теми

ЄСПЛ-KS

ЄСПЛ-KS > Gateway

шукати...

Вступ

Ласкаво просимо до ЄСПЛ - Платформи обміну знаннями (ЄСПЛ-KS). Її місія полягає в тому, щоб ділитися знаннями про судову практику застосування Конвенції, доповнюючи існуючі інформаційні інструменти, такі як HUDOC.

Платформа ЄСПЛ-KS забезпечується Секретаріатом Суду. Її зміст не є обов'язковим для Суду. Цей посібник допоможе вам орієнтуватися на платформі. Дивіться також [курс HELP](#).

Платформа підтримується спільним проектом «Посилення субсидіарності: підтримка обміну знаннями про ЄСПЛ та діалогу між вищими судами» (Проект «Субсидіарність»), який є співпрацею між Секретаріатом Європейського суду з прав людини та Генеральним Директоратом з прав людини та верховенства права Ради Європи.

Ця сторінка є порталом (Gateway) до платформи, що надає знання про судову практику через конкретну Статтю/Наскрізну тему, а також через матеріали та посилання, що мають більш загальне відношення до судової практики.

Зверніть увагу: Англійська та французька версії є єдиними офіційними версіями цієї платформи. Якщо не зазначено інше, за переклади неофіційною мовою несе відповідальність виключно національна установа-партнер, і Суд не несе жодної відповідальності за їхню якість або зміст.

Статті

Відібрані інструменти оновлення судової практики.

New Transversal Theme page - Minority rights

This website uses cookies. [Read our policy.](#)

Асерт

Посилання на рішення ЄСПЛ

- Доцільно та доречно – за наявності законодавчої прогалини або оціночних, невизначених понять, хибне розуміння яких може призвести до порушення прав людини.
- **Mutatis mutandis** – лат., «з необхідними, відповідними змінами». Цей термін використовується ЄСПЛ в текстах судових рішень, щоб зазначити, що **правило, принцип або положення застосовується до нової ситуації з урахуванням незначних, очевидних коригувань (імена, дати, конкретні обставини)**, без необхідності переписувати весь текст заново.
- Доцільно посилатися на рішення, в якому **вперше сформульовано правову позицію (*leading case*)**, хоча не слід забувати й про «найсвіжіші прецеденти».

Релевантність практики ЄСПЛ

- Релевантний – доречний, слушний, відповідний.
- Цей термін використовується для позначення того, що **певна правова позиція ЄСПЛ або конкретне рішення Суду може бути застосовним** у справі, яка перебуває на розгляді національного суду.
- Застосування практики Суду має здійснюватись **на підставі ретельної оцінки обставин справи**, за яких це рішення було ухвалене, та з приділенням істотної уваги їх **співставленню з обставинами справи, яка розглядається судом**.
- **Неприпустимими є випадки фрагментарного застосування практики Суду**, що виявляється у цитуванні та, відповідно, у посиланні на правові позиції Суду, які **не є релевантними** для конкретної судової справи.

Критерії релевантності практики ЄСПЛ

- **Схожість** обставин (*mutatis mutandis*).
- Відсутність обставин, які **принципово відрізняють одну справу від іншої**.
- **Національне законодавство**, з урахуванням аналізу якого ЄСПЛ ухвалив рішення.

Види рішень ЄСПЛ

- Рішення ЄСПЛ: *judgment* – по суті справи та *decision* – ухвала, яка вирішує питання прийнятності.
- Рішення Великої Палати ЄСПЛ (17 суддів), палати суддів (7 суддів) – прецедентна практика.
- Рішення комітету (3 судді) – не формують нову практику, відображають сталу позицію ЄСПЛ (*constant case-law*).
- Пілотне рішення ЄСПЛ – встановлює не лише факт порушення прав заявника, але й констатує наявність системної або структурної проблеми в законодавстві чи практиці держави, що породжує багато аналогічних скарг («Юрій Миколайович Іванов проти України», 2009 – невиконання рішень національних судів, «Сук проти України», 2020 – структурні проблеми у виконавчому провадженні).
- Регламент ЄСПЛ (Rules of Court) від 15 вересня 2025 року.

Літерація vs. транслітерація

➤ Рішення проти України:

- є офіційний переклад – назва з перекладу + оригінальна літерація;
- немає офіційного перекладу – оригінальна літерація.

➤ Рішення проти інших держав – варіанти транслітерації:

Jalloh v. Germany – Джаллог проти Німеччини, Ялло проти Німеччини, Яллог проти Німеччини.

➤ Правильне посилання:

Reveliotis v. Greece, no. 48775/06, § ..., 4 December 2008

Atima Limited v. Ukraine, no. 56714/11, §§ ..., 20 May 2021

М.С. проти України (M.S. v. Ukraine, no. 2091/13, 11 October 2017)

➤ Oleksandr Volkov v. Ukraine – **неправильні варіанти:**

Volkov v. Ukraine, Oleksandr Fedorovych VOLKOV v. Ukraine

Протокол № 16 до Конвенції

- Вищі судові установи можуть звертатися до Суду **щодо надання консультативних висновків (*advisory opinion*) з принципових питань**, які стосуються тлумачення або застосування прав і свобод, визначених Конвенцією або протоколами до неї.
- Суд та судова установа, яка звертається із запитом, може отримати консультативний висновок **лише у тому випадку, якщо справа перебуває у його провадженні**.
- При зверненні **зазначаються причини свого запиту і надається інформація щодо відповідних юридичних та фактичних обставин справи**, яка перебуває у провадженні.

Консультативний висновок ЄСПЛ від 05 березня 2026 року (I)

- На запит Великої Палати Верховного Суду у справі № 607/15144/20 щодо статусу приміщень монастиря та юрисдикції судів у спорах щодо таких приміщень.
- Приміщення монастиря або жіночого монастиря, включаючи монастирські келії, **можуть вважатися «житлом» (“home”)** у розумінні статті 8 Конвенції, розтлумаченої у контексті статті 9 «Свобода думки, совісті і релігії», **для осіб, які мають достатні та постійні зв'язки з цими приміщеннями.**
- Якщо ці зв'язки базуються виключно на релігійних підставах, то статус цих осіб у відповідній релігійній громаді, яка займає ці приміщення, **стає особливо важливим.**

Консультативний висновок ЄСПЛ від 05 березня 2026 року (II)

- Застосовність статті 6 Конвенції залежить від того, **чи стосується спір права, яке, принаймні на спірних підставах, можна вважати визнаним у національному законодавстві.**
- Якщо національний суд дійде висновку, що **позивач у провадженні (Ф.) не може зараз претендувати на будь-яке «право»**, навіть на спірній підставі, щодо келії, яку вона раніше займала, то з цього випливає, що відповідно до статті 6 Конвенції не потрібно визначати обґрунтованість цієї вимоги.
- Однак, якщо національний суд дійшов висновку, що право, на яке претендує позивач, є принаймні спірним і що інші умови для застосування статті 6 також виконані, то вона, в принципі, **мала б право на розгляд своєї вимоги відповідно до вимог справедливого цивільного судочинства**, які були викладені в практиці Суду за цією статтею.

Новий запит щодо надання консультативного висновку ЄСПЛ

- Запит стосується спору між приватним підприємством та податковим органом про правомірність і пропорційність штрафу (більше 63 млн грн), накладеного за продаж палива й алкогольної продукції через РРО, зареєстрований у податкових органах, але не внесений до додатків до ліцензій: підприємство вважало санкцію неспівмірною зі своїм статусом суб'єкта малого підприємництва, тоді як податковий орган наполягав на обов'язку внести зміни до ліцензій у місячний строк і доведеності порушення (ухвала Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду у справі № 240/3843/24).
- У запиті поставлено питання чи може національний суд, визнавши санкцію непропорційною, застосувати меншу санкцію, не передбачену законом, але таку, що відповідає вимозі пропорційності.
- 16 лютого 2026 року колегія Великої Палати ЄСПЛ з п'яти суддів прийняла запит до розгляду.

Виконання рішень ЄСПЛ

- Відповідно до статті 2 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» та статті 46 Конвенції **Україна зобов'язана виконувати остаточне рішення ЄСПЛ у будь-якій справі, в якій вона є стороною.**
- Виконання рішення ЄСПЛ передбачає: а) **виплату стягувачеві відшкодування та вжиття додаткових заходів індивідуального характеру;** б) **вжиття заходів загального характеру.**
- **Додатковими заходами індивідуального характеру є:** а) відновлення настільки, наскільки це можливо, попереднього юридичного стану, який стягувач мав до порушення Конвенції та протоколів до неї (*restitutio in integrum*); б) інші заходи, передбачені у рішенні ЄСПЛ.
- Відновлення попереднього юридичного стану стягувача здійснюється, зокрема, шляхом: а) **повторного розгляду справи, включаючи відновлення провадження у справі;** б) повторного розгляду справи адміністративним органом (стаття 10 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»).

Велика Палата Верховного Суду

- Постійно діючий колегіальний орган Верховного Суду, до складу якого входить **21 суддя Верховного Суду** (частина перша статті 45 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).
- Велика Палата Верховного Суду переглядає за виключними обставинами **судове рішення** у випадках встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною (ЄСПЛ), порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні цієї справи судом.
- Здійснює **перегляд судових рішень всіх юрисдикцій та інстанцій** на підставі рішення ЄСПЛ.

Перегляд судових рішень на підставі рішень ЄСПЛ (I)

- Заяву про перегляд судового рішення може бути подано особою, на користь якої постановлено рішення ЄСПЛ, не пізніше 30-ти днів з дня, коли така особа дізналася або могла дізнатися про набуття цим рішенням статусу остаточного.
- Згідно зі ст. 44 Конвенції рішення Великої Палати ЄСПЛ є остаточним. Також остаточними стають інші рішення через три місяці від дати постановлення рішення, якщо клопотання про передання справи на розгляд Великої Палати ЄСПЛ не було заявлено або відхилено.

Перегляд судових рішень на підставі рішень ЄСПЛ (II)

- Закон України від 11 березня 2025 року № 4283-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з Рішенням Конституційного Суду України від 14 лютого 2024 року № 1-р(II)/2024 щодо гарантування захисту прав і свобод особи за рішенням Європейського суду з прав людини» **уточнив нормативне регулювання щодо перегляду судових рішень.**
- Заява про перегляд судового рішення за виключними обставинами **може бути подана не пізніше 10-ти років з дня набрання таким судовим рішенням законної сили.**
- Цей строк **може бути поновлений за умови що заява подана протягом 30-ти днів з дня, коли така особа дізналася або могла дізнатися про набуття рішенням ЄСПЛ статусу остаточного.**

Процесуальні аспекти перегляду судових рішень

- Провадження за заявою **відкривається** протягом 5-ти днів з дня надходження заяви ухвалою судді-доповідача, **витребовуються** матеріали справи, а також від Мін'юсту – копія та автентичний переклад рішення ЄСПЛ.
- Справа розглядається **за правилами касаційного провадження, в судовому засіданні з повідомленням учасників справи.** Неприбуття належним чином повідомлених осіб не перешкоджає судовому розгляду справи.
- За результатами перегляду судового рішення **суд має повноваження:** 1) **відмовити в задоволенні заяви** та залишити судове рішення в силі; 2) **задовольнити заяву**, скасувати судове рішення та ухвалити нове рішення чи змінити рішення; 3) **скасувати судове рішення** і закрити провадження у справі або залишити позов без розгляду; 4) **скасувати судове рішення** повністю або частково і передати справу на новий розгляд до суду першої чи апеляційної інстанції.

Рекомендація № R(2000)2 Комітету міністрів Ради Європи

- Рекомендація № R(2000)2 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо повторного розгляду або поновлення провадження у певних справах на національному рівні після прийняття рішень Європейським судом з прав людини»
- Держава має забезпечити на національному рівні адекватні можливості досягнення, наскільки це можливо, *restitutio in integrum*.
- У законодавстві мають існувати можливості повторного розгляду справи, включаючи поновлення провадження, у випадках:
 - i) коли потерпіла сторона і далі зазнає значних негативних наслідків рішення, справедлива сатисфакція не була адекватним засобом захисту;
 - ii) оскаржене рішення суперечить Конвенції по суті, або в основі порушення лежали суттєві процедурні помилки чи недоліки, які ставлять під серйозний сумнів результат оскарженого провадження.

Рішення ЄСПЛ від 12 грудня 2024 року у справі «Сапіташ та інші проти України» (Sapitash and others v. Ukraine, no. 864/16 та інші)

- Констатовано порушення Україною статті 1 Першого Протоколу до Конвенції.
- ЄСПЛ зазначив про непропорційне стягнення у справі щодо порушення митних правил – конфіскації незадекларованої готівки (10070,00 польських злотих та 5673,00 доларів США) додатково до накладеного штрафу (1700,00 грн).
- Суд наголосив, що встановлення вказаного порушення Конвенції **не означає, що заявник не мав нести жодної відповідальності за порушення, яке він вчинив, не задекларувавши готівку.**

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 27 серпня 2025 року у справі № 163/1065/15-п (провадження № 13-5зво25) (I)

- Обставини цієї справи відрізняються від справ, в яких конфіскація стосувалася активів, отриманих внаслідок вчинення кримінального правопорушення, які вважалися отриманими незаконним шляхом або призначеними для використання у незаконній діяльності («Ісмаїлов проти Росії» (Ismayilov v. Russia), пункт 36, від 06 листопада 2008 року та в рішенні у справі «Гріфхорст проти Франції» (Grifhorst v. France), № 28336/02, пункт 99, від 26 лютого 2009 року).
- Під час перевірки на безпеку, а також під час розгляду справи судом заявник не заперечував факту перевезення готівки.
- Єдиною протиправною (хоча й не кримінально караною) дією заявника було недеklarування у встановленій формі точної суми переміщеної валюти під час проходження спрощеної процедури митного контролю «зеленим коридором», що суперечило вимогам МК та постанови Правління НБУ № 148 від 27 травня 2008 року «Про переміщення готівки і банківських металів через митний кордон України».

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 27 серпня 2025 року у справі № 163/1065/15-п (провадження № 13-5зво25) (II)

- Суди не встановили обставин, які свідчили б про те, що заявник міг завдати серйозної шкоди державі: він не ухилився від сплати мита або будь-яких інших зборів і не завдав державі будь-якої іншої матеріальної шкоди. Конфіскація грошових коштів була стримуючою та каральною за своїм призначенням.
- ЄСПЛ уже встановлював аналогічні порушення у рішеннях від 11 липня 2019 року у справі «Садоха проти України» (Sadocha v. Ukraine, no. 77508/11) та від 09 грудня 2021 року у справі «Яремійчук та інші проти України» (Yaremiyчук and Others v. Ukraine, no. 2710/13 та інші).
- Рішенням КСУ від 21 липня 2021 року № 3 р(II)/2021 у справі № 3-261/2019(5915/19) визнано такими, що не відповідають Конституції України окремі положення абзацу другого статті 471 МК в частині конфіскації товарів, які стали безпосередніми предметами порушення. Обов'язкова конфіскація валютних цінностей не забезпечує справедливого балансу між публічними інтересами та захистом права власності особи та не узгоджується з принципом верховенства права.

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 27 серпня 2025 року у справі № 163/1065/15-п (провадження № 13-5зв025) (III)

- Законом України від 16 лютого 2022 року № 2058-IX, зокрема, статтю 471 МК «Недекларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами» викладено в новій редакції, яка передбачає адміністративну відповідальність у вигляді штрафу за недекларування товарів, усуваючи непропорційне стягнення, пов'язане з обов'язковою конфіскацією.
- Нова редакція статті 471 МК зберігає можливість конфіскації — але лише у відношенні певної категорії товарів (обмежених або заборонених) і лише як альтернативу штрафу, а не як обов'язковий захід.
- Велика Палата Верховного Суду заяву задовольнила частково, змінила постанови суду першої та апеляційної інстанції, виключивши з них адміністративне стягнення у виді конфіскації в дохід держави вилученої іноземної валюти.

Рішення ЄСПЛ від 10 жовтня 2024 року у справі «Михайлик та інші проти України» (Mykhaylyk and others v. Ukraine, no. 32972/20 та інші)

- Констатовано порушення Україною процесуального аспекту пункту 1 статті 2 Конвенції.
- ЄСПЛ зазначив про **непроведення ефективного розслідування смерті чи дорожньо-транспортних пригод, які становили загрозу життю**, до яких не були причетні представники держави.
- Висновки експертиз та докази **не були досліджені та їм не надана належна оцінка**. Судово-медична експертиза не охоплювала усіх питань, таких як причини ерозії металу; слідчий повинен був провести оцінку доказів **не лише щодо вини водія вантажівки, а і його обов'язку як власника вантажівки стосовно належного її обслуговування**, та вини експерта, який видав висновок про задовільний технічний стан вантажівки.

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 30 квітня 2025 року у справі № 344/5679/21 (провадження № 13-39зв024)

- Негативні наслідки у вигляді непроведення ефективного розслідування за фактом порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспортного засобу, що спричинило смерть особи, не можуть бути усунуті іншим шляхом, ніж скасування судових рішень та відновлення провадження у справі.
- Велика Палата Верховного Суду скасувала ухвали судів першої та апеляційної інстанції про відмову в задоволенні скарги на постанову про закриття кримінального провадження, фактично вперше зазначивши про можливість перегляду ухвал слідчого судді.
- Призначила новий розгляд скарги на постанову слідчого про закриття кримінального провадження в суді першої інстанції.

Рішення ЄСПЛ від 23 жовтня 2025 року у справі «Одаренко проти України» (Odarenko v. Ukraine, no. 23906/15 та інші)

- Констатовано порушення Україною матеріального та процесуального аспекту статті 3 та пункту 1 статті 6 Конвенції.
- Заявниця зазнала численних тілесних ушкоджень, достатньо серйозних для застосування статті 3 Конвенції. Органи державної влади знали про її твердження щодо жорстокого поводження, однак не провели ефективного розслідування: не встановили точну дату її фактичного затримання, не зіставили час отримання тілесних ушкоджень та не з'ясували їх походження.
- Заявниця зазнала жорстокого поводження, яке має бути кваліфіковане як нелюдське та таке, що принижує гідність, коли вона залишалася під контролем працівників міліції, тому наслідки попереднього жорстокого поводження могли вплинути на її поведінку. Повторення нею своїх зізнавальних показань на місці злочину під час слідчого експерименту було скомпрометовано попереднім жорстоким поводженням і не могло бути допустимим доказом.
- Оскільки національні суди не виключили ці показання з доказової бази, провадження в цілому було визнано несправедливим, що є порушенням пункту 1 статті 6 Конвенції.

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 18 лютого 2026 року у справі № 686/23636/13-к (провадження № 13-7зво26)

- Повне відновлення юридичного стану шляхом скасування судових рішень стосовно заявниці, засудженої до довічного позбавлення волі, є необхідним, оскільки встановлено жорстоке поводження працівників правоохоронних органів саме під час досудового розслідування, яке призвело до несправедливості провадження в цілому. Саме суд першої інстанції уповноважений досліджувати докази з позиції їх належності, достовірності, допустимості та достатності.
- Ураховуючи зміст обвинувачення заявниці у вчиненні злочинів за попередньою змовою з іншим засудженим, беручи до уваги загальну несправедливість судового розгляду справи, задоволення заяви заявниці дає підстави для прийняття рішення на користь іншого засудженого, оскільки скасування судових рішень в цій справі може вплинути на його права.
- Велика Палата Верховного Суду скасувала вирок суду першої інстанції та ухвали суду апеляційної та касаційної інстанцій стосовно заявниці та іншого засудженого, призначила новий розгляд у суді першої інстанції та обрала засудженим запобіжний захід у вигляді тримання під вартою строком на 60 днів.

Рішення ЄСПЛ від 09 січня 2025 року у справі «Федерація профспілкових організацій Чернігівської області проти України» (Federation of trade unions of Chernihiv region v. Ukraine, no. 40633/15) (I)

- Констатовано порушення Україною статті 1 Першого Протоколу до Конвенції.
- ЄСПЛ звернув увагу на те, що досі не було прийнято спеціального закону щодо статусу майна колишніх радянських профспілок, хоч Конституція України вимагала, щоб «правовий режим власності... визначався виключно законом» (стаття 92).
- Зазначив про наявність серйозних сумнівів щодо існування суспільного інтересу у позбавленні організації-заявниці її майна у цій справі, з огляду на те, що держава протягом 9-ти років не вчиняла жодних дій, щоб повернути будівлю, хоча знала або повинна була знати про реєстрацію права власності організацією-заявницею не пізніше 2002 року.
- Суд зауважив, що своєю постановою суд касаційної інстанції визнав недійсним право власності організації-заявниці на будівлю, але не витребував її з володіння організації у зв'язку з характером її статутної діяльності, яка служила інтересам суспільства.

Рішення ЄСПЛ від 09 січня 2025 року у справі «Федерація профспілкових організацій Чернігівської області проти України» (Federation of trade unions of Chernihiv region v. Ukraine, no. 40633/15) (II)

- ЄСПЛ дійшов висновку, що після визнання недійсним її права власності організація-заявниця **більше не могла користуватися тим самим набором прав, які вона мала раніше як зареєстрований власник будівлі.**
- У зв'язку з цим Суд також взяв до уваги аргумент організації-заявниці, що вона **не зможе скористатися будь-якими схемами відшкодування за повністю знищену внаслідок ракетної атаки 17 квітня 2024 року будівлю.**
- Постановив, що питання про застосування статті 41 Конвенції не готове до вирішення, а тому, відкладав розгляд цього питання та закликав Уряд і організацію-заявницю **упродовж трьох місяців надати свої письмові зауваження з цього питання та, зокрема, повідомити Суд про будь-яку угоду, якої вони можуть досягти.**

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 15 жовтня 2025 року у справі № 5028/12/107/2011 (провадження № 12-5звг25)

- Оскільки ЄСПЛ констатував, що втручання у право власності заявника у цій справі не відповідало критерію законності, а також не пов'язувалося з реальним суспільним інтересом, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про відсутність підстав для задоволення позову прокурора в інтересах держави у цій справі.
- Обставини порушення конвенційних прав заявника є очевидними, не підлягають розумному сумніву, підтверджені остаточним рішенням ЄСПЛ та не потребують додаткової перевірки судами першої чи апеляційної інстанцій, а звідси необхідно скасувати постанову суду касаційної інстанції з ухваленням нового рішення про відмову в задоволенні позову.

Рішення ЄСПЛ від 06 жовтня 2022 року у справі «Бантиш та інші проти України» (Bantysh and Others v. Ukraine, no. № 13063/18 та 3 інші заяви)

- Констатовано порушення Україною пункту 1 статті 6 Конвенції.
- Національний суд не був безсторонній з огляду на відсутність сторони обвинувачення у провадженні про адміністративне правопорушення за статтею 130 КУпАП України.
- ЄСПЛ зазначив, що у разі проведення усного судового розгляду справи за будь-яким обвинуваченням, яке у розумінні Конвенції вважається «кримінальним», за участю сторони захисту присутність сторони обвинувачення є, «як правило, необхідною для усунення обґрунтованих сумнівів, які можуть виникнути щодо безсторонності суду».
- За практикою Суду провадження у справі про адміністративне правопорушення за статтею 130 КУпАП, з огляду на суворість передбачених санкцією цієї статті стягнень у виді штрафу і позбавлення права керування транспортними засобами, їх каральну і профілактичну мету, у розумінні Конвенції вважається «кримінальним» (рішення у справі «Гурепка проти України» (Gurepka v. Ukraine) від 6 вересня 2005 року, заява № 61406/00 та ін).

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 30 серпня 2023 року у справі № 208/712/19 (провадження № 13-47зв022)

- Заявника та його захисника було належним чином повідомлено про час і місце апеляційного розгляду, які в судове засідання не з'явилися і не повідомили суд про причини свого неприбуття. Суд розглянув справу фактично у порядку письмового провадження.
- Повторний розгляд справи не буде адекватним способом поновлення прав заявника. Немає жодних підстав вважати, що у 2023 році він надалі зазнає негативних наслідків притягнення його у 2019 році судом до адміністративної відповідальності у провадженні за відсутності самого заявника.
- Заявник отримав справедливу сатисфакцію, яка є адекватним засобом захисту у цій ситуації.
- Порушення, яке встановив ЄСПЛ, є системною проблемою, виправлення якої можливе, зокрема, шляхом вжиття заходів загального характеру.

Рішення ЄСПЛ від 24 жовтня 2024 року у справі «Дроздик та Мікула проти України» (Drozdyk and Mikula v. Ukraine, no. № 27849/15 та № 33358/15)

- Констатовано порушення Україною статті 1 Першого Протоколу до Конвенції.
- ЄСПЛ зазначив, що заявники повинні бути поставлені, наскільки це можливо, у ситуацію, еквівалентну тій, у якій вони перебували б, якби не було порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.
- Держава-відповідач повинна забезпечити за допомогою належних засобів і протягом розумного строку **повне відновлення прав заявників на рекультивовану землю** (у тому числі шляхом поновлення національного провадження, де це може бути застосовано), **або надання грошової компенсації** (розрахованої відповідно до національних вимог щодо оцінки майна та практики Суду), **або надання рівноправного майна.**

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 14 травня 2025 року у справі № 466/2086/14-ц (провадження № 14-27свц25)

- Предметом спору є визнання незаконним і скасування рішення органу місцевого самоврядування про передачу у власність земельної ділянки, лише частина якої накладається на смугу відведення залізниці, а також скасування державного акта про право власності на земельну ділянку, виданого на підставі цього рішення.
- Характер установлених ЄСПЛ порушень, допущених національними судами під час розгляду цієї справи, ставлять під сумнів результат такого судового розгляду, що згідно з пунктом II Рекомендації № R(2000)2 є передумовою для повторного розгляду справи як найбільш ефективного засобу для відновлення попереднього правового становища, яке сторона мала до порушення Конвенції (*restitutio in integrum*).
- Для ухвалення рішення у цій справі з урахуванням висновків ЄСПЛ визначальними є обставини законності та пропорційності втручання у право на мирне володіння майном і співвідношення такого втручання із суспільними інтересами, що у цій справі не було предметом дослідження і перевірки судом апеляційної інстанції.

Рішення ЄСПЛ від 12 грудня 2024 року у справі «ТОВ «Одеська бутербродна компанія» проти України» (Odeska Buterbrodna Kompaniya, TOV v. Ukraine, no. № 59414/15)

- Констатовано порушення Україною статті 1 Першого Протоколу до Конвенції.
- ЄСПЛ зауважив, що спірне нерухоме майно було побудоване на комунальній земельній ділянці, яка ніколи не відводилася для цієї мети органами місцевого самоврядування, а тому національний суд визнав таку забудову самочинною і постановив рішення про її знесення.
- Ключове занепокоєння органів державної влади в цьому провадженні полягало в тому, щоб повернути земельну ділянку у володіння міської ради і повернути її до стану, в якому вона була до початку будівельних робіт. Між тим, провадження призвело до того, що підприємство-заявник втратило своє зареєстроване право власності на об'єкт нерухомості, побудований на цій земельній ділянці.
- ЄСПЛ вказав, що питання про справедливу сатисфакцію не готове для вирішення і, відповідно, відклав це питання та запропонував уряду і компанії-заявнику подати протягом трьох місяців з дати повідомлення про це рішення свої письмові зауваження щодо цього питання і, зокрема, повідомити Суд про будь-яку угоду, якої вони можуть досягти.

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 08 жовтня 2025 року у справі № 523/7180/14-ц (провадження № 14-5свц25)

- Правовий режим землі, на якій побудували спірне кафе, - це землі водного фонду, яка має природоохоронне значення та не може використовуватися не за цільовим призначенням. Звідси законність володіння заявника не пов'язана із законністю забудови, а базується на чинності правочинів на час набуття права і тривалості існування спірного нерухомого майна як об'єкта права власності.
- Право володіння, яке виникло і значний час існувало у зв'язку з такими правочинами, не є підставою для узаконення самочинного будівництва. Натомість це покладає на державу обов'язок усунути встановлену непропорційність, позаяк ризик будь-якої помилки державного органу повинен покладатися на саму державу, а помилки не можуть виправлятися за рахунок осіб, яких вони стосуються.
- Перегляд судових рішень, ухвалених у цій справі, не призведе до відновлення права заявника, оскільки об'єкт яким володіло товариство є самочинно збудованим і право власності на нього не набувається, а територіальна громада міста Одеси як законний володілець земельної ділянки, на якій розташований об'єкт самочинного будівництва, не може бути позбавлена права на усунення перешкод у здійсненні нею права користування та розпорядження своїм майном.

Рішення ЄСПЛ у інших справах проти України

- «Коптелов та інші проти України» (Koptelov and others v. Ukraine, no. № 30406/17 та 7 інших заяв) від 23 січня 2025 року – порушення Україною пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції – надмірна тривалість цивільних проваджень.
Постанова ВП ВС від 26 червня 2025 року у справі № 826/3850/15 (провадження № 11-89зва25).
- «Попов проти України» (Popov v. Ukraine, no. 20817/24) від 23 жовтня 2025 року – порушення Україною пункту 1 статті 6 Конвенції – невмотивованість судового рішення, ненадання апеляційним судом жодних коментарів щодо аргументу заявника про закінчення строку позовної давності.
Постанова ВП ВС від 11 лютого 2026 року у справі № 303/5393/23 (провадження № 14-136свц25).
- «ВАТ «Сквирасільрибгосп» проти України» (Skvyrasilrybgosp, VAT v. Ukraine, no. 27128/11) від 30 листопада 2023 року – порушення Україною пункту 1 статті 6 Конвенції – невиправдане поновлення строку для подання апеляційної скарги прокурором через 6 місяців з моменту постановлення рішення.
Постанова ВП ВС від 04 грудня 2024 року у справі № 22/045-10 (провадження № 12-46звг24).

Верховний
Суд

Скористайся сучасними правничими ресурсами

База правових позицій Верховного Суду

Інтелектуальна система пошуку правових висновків, яка поєднує унікальне контентне наповнення та новітні технології добору релевантної практики ВС та ЄСПЛ, зокрема з використанням можливостей штучного інтелекту.

Supreme LAB

Інноваційний ресурс, який надає зручний доступ до інформації про справи, що розглянуті палатами, об'єднаними палатами та Великою Палатою ВС або перебувають у них на розгляді, а також зразкові справи.

Огляди та дайджести судової практики

Тематичні та періодичні аналітично-правові збірники з актуальною судовою практикою ВС, ЄСПЛ, Суду Справедливості ЄС.

Supreme Observer

Портал сучасного права, що акумулює контент на юридичну тематику: новини щодо ухвалених Верховним Судом рішень, дайджести й огляди судової практики, науково-практичні й аналітичні статті, презентації суддів, ексклюзивні інтерв'ю тощо.

Facebook

На офіційній Facebook-сторінці Верховного Суду публікується інформація про діяльність Суду, зміст ухвалених судових рішень, актуальні тенденції в судовій практиці, анонси заходів, що проводяться у ВС тощо.

Telegram і WhatsApp

Канали Верховного Суду в месенджерах є інформаційною платформою, на якій розміщуються важливі правові висновки у вигляді ілюстрованих кейсів, а також огляди та дайджести судової практики.

Instagram

Instagram-сторінка Верховного Суду є майданчиком для комунікації з майбутніми юристами й усіма, хто цікавиться розвитком сучасного права, його історією та перспективами, стежить за правовими новинками і проектами, у яких беруть участь судді та працівники ВС: просвітницькі заходи, благодійні ініціативи тощо.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!